

TERORIZMO SĄVOKA

Doktorantas Arūnas Paukštė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminologijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 46 97
Elektroninis paštas crimlogd@ltu.lt

Pateikta 2004 m. gegužės 17 d.

Parengta spausdinti 2004 m. gruodžio 21 d.

Pagrindinės sąvokos: terorizmas, kriminologija, prevencija.

S a n t r a u k a

Šio straipsnio tikslas – paanalizuoti terorizmą, šio reiškinio esmę, požymius ir apibrėžti jo sąvoką.

Pirmiausia atribojamos teroro, teroristinių veikų ir terorizmo sąvokos, daroma išvada, kad terorizmas – tai naują aktualiją įgijęs socialinis reiškinys, esantis būtent kriminologinės studijos objektu.

Terorizmo analizė galima tik aiškiai apibrėžus terorizmą sudarančių teroristinių veikų sąvoką, todėl šiame darbe gana detaliam aprašomi teroristinių veikų požymiai, atskiriama, ką galima laikyti teroristinėmis veikomis, ko – ne. Taip pat išryškinamos ir teorinės, ir praktinės priežastys, trukdančios tarptautiniam konsensusui dėl vienos teroristinių veikų, o kartu ir vienos terorizmo sąvokos.

Straipsnyje taip pat apžvelgiamos tarptautinės teisės aktuose pateikiamos teroristinių veikų sąvokos, jų konstravimo mechanizmai, pateikiamas tokių sąvokų įvertinimas atsižvelgiant į šio reiškinio politinį atspalvį.

Po tokios studijos turėtų būti lengviau suvokti terorizmo esmę bei numatyti galimus kovos su terorizmu ir jo prevencijos būdus.

Terorizmas – tarptautinio pobūdžio reiškinys, todėl ir kovojant su juo būtinos sutelktos tarptautinės pastangos. Paradoksalu, bet pasaulyje iki šiol nesusitariama, kas gi yra terorizmas.

Šiuo metu Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinėje Asamblėjoje svarstomas universalios tarptautinio terorizmo konvencijos projektas, kuriame turėtų būti pateiktas terorizmo apibrėžimas. Tačiau kilusių diskusijų metu pareikštų nuomonių apie terorizmo sampratą įvairovė leidžia daryti prielaidą, kad artimiausiu metu šis projektas nebus parengtas [16].

Tokia padėtis komplikuoja tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su terorizmu, nes jis aiškinamas nevienodai. Apie terorizmą negalima kalbėti taip, kaip JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjas kalbėjo apie pornografiją: „aš žinau, kad tai ji, kai aš ją matau“ [19]. Terorizmas turi būti suprantamas vienodai, nepaliekant vietos interpretacijoms.

2001 m. lapkričio 9 d. Tarptautinės pažangos organizacijos Baku deklaracijoje „Dėl globalaus dialogo ir taikaus tautų egzistavimo bei tarptautinio terorizmo grėsmių“ rašoma: „Jungtinių Tautų Organizacija privalo sušaukti tarptautinę konferenciją, kurios tikslas – aiški teisinė terorizmo definicija. Jei tai nebus padaryta, terorizmo terminas toliau bus vartojamas kaip brutali jėgos pateisinimo įrankis ir jėga paremtos politikos priedanga“ [23].

Terorizmo istorijai jau 2000 metų. Pirmajame mūsų eros amžiuje, Romos imperijai okupavus Viduriniuosius Rytus, rezistencinės grupės zelotai (partizanai fanatikai) kovojo su romėnais taikydami specialią taktiką – priešininkus žudydavo dieną, matant liudininkams. Jie

tai darė sąmoningai – norėdami įbauginti romėnus ir jų kolaborantus ir taip pasipriešinti okupacijai.

Modernaus terorizmo pradininku laikomas Maksimiljanas Robespjeras ir Jakobinų partija, kuri smurto metodais išlaikė savo valdžią 1793–1794 metais. Per šį laikotarpį buvo giljotinuota daugiau kaip 12 000 jakobinų priešininkų. Apibūdinant šiuos veiksmus kaip „teroro valdžią“ pirmą kartą buvo pavartota teroro sąvoka [14, p. 39–52].

Pasaulio istorija visą laiką susijusi su terorizmu, bet naujajame globalizacijos tūkstantmetyje šis reiškinys tampa itin reikšmingas. 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktai Jungtinėse Amerikos Valstijose sukūrė visą civilizuotą pasaulį. Dabar analizuojant terorizmą laikas skirstomas nebe ateities ir praeities kategorijomis, o laikotarpiais iki ir po rugsėjo 11-osios. Šios atakos vaizdžiai įrodė katastrofinio terorizmo realiją. Naujos tarptautinio terorizmo grėsmės verčia dar kartą sugrįžti prie terorizmo sąvokos problematikos.

Kiekvieno reiškinio sąvoka laikytina tinkama tada, kai ji visapusiškai apibūdina visas reiškinio formas ir neapima to, ko negalima laikyti apibrėžiamu objektu. Sąvokos kokybei taip pat turi reikšmės jos mobilumas – gebėjimas apimti laikui bėgant besikeičiančias šio reiškinio formas. Tai yra pagrindiniai kriterijai, kuriais vadovojamasi šiame darbe konstruojant sąvokas.

Pradedant nagrinėti terorizmo sąvoką pirmiausia būtina atskirti teroro, teroro aktų, teroristinių veikų ir terorizmo sąvokas.

Žodis „teroras“ yra kilęs iš lotynų kalbos (lot. *terror* – siaubas, baimė). Teroras yra daugiau psichologinė, o ne teisinė kategorija. Ji nėra pakankama šio straipsnio tikslams pasiekti – apibrėžti terorizmo sąvoką ir gebėti analizuoti šį reiškinį ir numatyti jo prevencijos priemones. Todėl mes ties ją atskirai neapsistosisime, bet bauginimą vėliau analizuosime kaip vieną teroristinių veikų požymių.

Terorizmas tam tikromis aplinkybėmis apima labai įvairias nusikalstamas veikas: kūno sužalojimus, įkaitų paėmimus, nužudymus ir kita. Todėl jo, kaip atskiro nusikaltimo, tyrimas neturi pagrindo.

Antra vertus, terorizmas, kaip socialinis reiškinys, yra labai pavojingas visuomenei, kadangi juo kėsিনamasi į patį svarbiausią gėrį – žmogaus gyvybę ir sveikatą. Tai lemia požiūrį į terorizmą kaip į teroristinio pobūdžio turinčių nusikalstamų veikų visumą. Galima šias veikas įvardyti ir teroro aktais, tačiau teroro aktas yra tik baigtinė nusikalstama veika, o terorizmo prevencijos požiūriu aktualu analizuoti ir rengimosi, ir pasikėsinimo stadijas, taip pat įvairias bendrininkavimo formas, tokias kaip padėjimas, kurstymas atlikti teroro aktus. Todėl, siekiant tikslumo, reikėtų vartoti teroristinių veikų, o ne teroro aktų sąvoką.

Terorizmas yra savitas socialinis reiškinys, kuris turi savo priežastis, pobūdį ir dinamiką laiko bei teritorijos atžvilgiu, taip pat padarinius.

Toks reiškinys gali būti analizuojamas ir kriminologijos, ir baudžiamosios teisės požiūriu:

- terorizmo analizė baudžiamosios teisės požiūriu – terorizmą sudarančių nusikalstamų veikų, kaip rūšinio nusikaltimo, analizė.
- terorizmo analizė kriminologiniu požiūriu – terorizmo, kaip rūšinio nusikalstamumo, kaip socialinio reiškinio, analizė, kurios tikslas – ne tik suprasti šį reiškinį, bet ir išsiaiškinti šio socialinio reiškinio priežastis ir pateikti tam tikras prevencinių priemonių rekomendacijas.

Savaime suprantama, norint suvokti terorizmą kaip socialinį reiškinį, pirmiausia būtina atlikti terorizmo dalyko – nusikalstamų veikų, kuriomis pasireiškia terorizmas, analizę. Būtent todėl reikėtų pradėti nuo teroristinių veikų sąvokos suformulavimo. Tik apibrėžus teroristinių veikų sąvoką, atlikus jų tyrimą, galima apibūdinti terorizmą kaip socialinį reiškinį. Todėl nuo teroristinių veikų sąvokos komponentų turinio aiškinimo mes ir pradėsime terorizmo analizę. Autoriaus nuomone, galimi teroristinių veikų sąvokos būtini požymiai yra šie:

1. teroristinių veikų dalykas – nekalti žmonės;
2. teroristinių veikų objektyvioji pusė – smurtas;
3. ideologiniai teroristinių veikų motyvai.

Teroristinių veikų dalykas – nekalti žmonės

Teroristinės veikos siejamos su poveikiu auditorijai, jos įbauginimu. Tai tam tikras spektaklis, nukreiptas paveikti ne tiesiogines teroro aukas, kurių atžvilgiu naudojamas smurtas, o platesnę auditoriją – tautą, vyriausybę, politinę jėgą ar kitus objektus. Teroristinėmis veikomis siekiama skleisti savo ideologiją arba ją įgyvendinti: priversti atsistatydinti vyriausybes, pasiekti nepriklausomybę ir panašiai.

Reikia pažymėti, kad šioje srityje itin svarbų vaidmenį atlieka žiniasklaida. Vaikydami sensacijų, žurnalistai labai plačiai, su smulkiausiomis detalėmis, nušviečia teroro aktus. Teroristams tai paranku, todėl jie dažnai net ir patys padaro savo nusikaltimo ar jo pasekmių įrašus ir perduoda juos žiniasklaidai.

Teroristiniai kėsinimaisi vykdomi dviem lygiais: kėsinamasi į tai, kas trukdo teroristų siekiams, ir į tai, per ką jie savo tikslų siekia. Tradicinis pavyzdys – siekiant nepriklausomybės sprogdinami okupavusios valstybės gyventojai. Arba siekiant išlaikyti okupuotą teritoriją žudomi visi okupacijos nepalaikantys vietiniai gyventojai.

Teroristinių veikų objektai gali būti labai įvairūs: teroro aktais gali būti siekiama pakeisti galiojančią valstybės santvarką, jos teritoriją, išlaikyti okupuotas žemes, išlaisvinti bendrininkus arba tiesiog skleisti teroristinę ideologiją. Kaip matome, teroristinių veikų objektą išskirti arba jį kaip nors apibrėžti vargu ar įmanoma.

Šioje srityje reikėtų atkreipti dėmesį į teroristinių veikų dalyką. Pavyzdžiui, Osama bin Ladenas ir „Pasaulinis islamo frontas“ savo pareiškimuose teigia: „žudyti amerikiečius ir jų sąjungininkus – civilius ir karius – yra kiekvieno musulmono pareiga. Jis turi tai daryti kiekvienoje šalyje, kur įmanoma tai padaryti...“ [21, p. 46]. Nepaisant tikslų, teroro aktai visada nukreipti prieš nekalto žmogaus gyvybę, sveikatą ar laisvę.

Tiesioginės teroristinių veikų aukos dažniausiai pasirenkamos atsitiktinai. Jos paprasčiausiai būna blogoje vietoje ir blogu laiku. Taip dar labiau įbauginami gyventojai, kadangi kiekvienas suvokia, kad kita auka gali būti jis. Motyvuotai parinktos aukos mažina bauginimo efektyvumą, o tai neatitinka teroristų tikslų.

Siekiant aiškiai atskirti teroristines veikas nuo karinių veiksmų, ypač nuo partizaninio karo veiksmų, jų dalyku nereikėtų laikyti aktyvių ginkluotųjų pajėgų dalyvių, t. y. asmenų, tiesiogiai dalyvaujančių kariniame konflikte. Smurtas prieš karinėse bazėse esančius karius, smurtas prieš poilsiaujančius karius neturėtų būti laikomas teroristine veika. 1941 m. japonų ataka prieš JAV karinę bazę Pearl Harbore nelaikytina teroristine.

Čia galimi ir ginčytini atvejai. Pavyzdžiui, jei sužeidžiami ar nužudomi tiesiogiai kariuose veiksmuose nedalyvaujantys gyventojai, kurie buvo naudojami kaip skydas karinėms operacijoms. Tokie veiksmai vargu ar laikytini teroristiniais, nes šiuo atveju jie buvo tiesiogiai nukreipti prieš karinius objektus. Už tokius sužalojimus būtų atsakinga karinė vadovybė, kuri naudojo nekaltus žmones kaip ginklą.

Teroristine negalima laikyti ir karinės atakos prieš karinį objektą, kurios metu atsitiktinai buvo sužeisti ar nužudyti su kariniais veiksmais nesusiję asmenys. Tarptautinė karo teisė tokias aukas taip pat vertina neigiamai, tačiau neatmeta jų atsiradimo teisėtumo galimybes. Pavyzdžiui, Pirmojo 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijas papildančio protokolo 57 straipsnis įpareigoja už karinės atakos planavimą ar vykdymą atsakingą asmenį susilaikyti nuo atakų, kurių metu gali būti atsitiktinių civilių aukų, jeigu jos būtų pernelyg didelės, lyginant su numatoma karinės atakos nauda [11].

Kitas klausimas – ar gali būti teroristinių veikų pasikėsinimo dalyku nuosavybė? Pavyzdžiui, Arabų valstybių lyga parengė Arabų kovos su terorizmu konvenciją [4], kurioje numatyta, kad terorizmu gali būti kėsinamasi į viešą ar privačią nuosavybę. Vis dėlto manytume, kad nuosavybė neturėtų naudotis tokia specialia apsauga. Teroristinių veikų dalyku turėtų būti tik žmogus. Todėl suprantama tai, kad turto, turinčio reikšmės žmogaus gyvybei ar sveikatai, sunaikinimas ar sugadinimas taip pat gali būti priskiriamas teroristinėms veikoms. Pavyzdžiui, miesto energetinės sistemos destrukcija žiemą gali sukelti tokio miesto gyventojų mirtį.

Antra vertus, teroristinių veikų dalyku pripažinus nuosavybę, galima įžvelgti galimybę teroristinėmis veikomis pripažinti taikias demonstracijas, streikus, nepaklusnumo akcijas ir kitus su demokratija siejamus procesus, kurie neretai turi tiesioginių ar netiesioginių pasekmių ne tik nuosavybei, bet ir ekonomikai.

Teroristinių veikų objektyvioji pusė – smurtas

Teroristinės veikos visada pasireiškia smurtu. Smurtas čia gali būti suprantamas pačia plačiausia prasme: pradedant grasinimu nužudyti, baigiant masinio naikinio ginklų panaudojimu. Tai gali būti ir fizinis, ir psichinis smurtas, taip pat ir rengimasis ar pasikėsinimas smurtauti.

Demonstracijos, nepaklusnumo akcijos ir kiti nesmurtiniai veiksmai negali būti laikomi teroristinėmis veikomis.

Teroristinėmis veikomis neturėtų būti laikomi nesunkūs ar nereikšmingi smurto aktai. Tokias veikas stigmatizuoti kaip teroristines netikslinga.

Diskusija kyla dėl to, ar smurtas prieš nekaltus žmones laikytinas teroristinėmis veikomis tarptautinių ar netarptautinių ginkluotų konfliktų atveju. Pavyzdžiui, priešininkų miesto arba gyvenvietės subombardavimas norint įbauginti ir susilpninti priešą.

1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos papildančio protokolo „Dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolas)“ 51 str. 2 d. rašoma: „Civiliai gyventojai, taip pat pavieniai civiliai neturi būti puolimo objektu. Prievartos aktai ar grasinimai prievarta, siekiant įbauginti civilius gyventojus, draudžiami“ [11].

1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos papildančio protokolo „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolas)“ [12] 4 str. numato, kad visur ir visada draudžiami teroristiniai aktai prieš asmenis, kurie tisiogiai nedalyvauja ar nebedalyvauja karo veiksmuose.

Taigi tarptautinė humanitarinė teisė bet kokioje situacijoje kategoriškai draudžia teroro aktus. Ir tai suprantama, nes nekaltų žmonių žudyti nevalia net ir karo metu. Už tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus numatoma baudžiamoji atsakomybė. Tokia atsakomybė numatyta ir Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose įvardijant šias veikas nusikaltimais žmoniškumui ir karo nusikaltimais.

Profesorė S. Tiefenbrun mano, kad teroristinės veikos yra nusikaltimų žmoniškumui, taip pat ir genocido nusikaltimų, vykdymo būdas [24]. Tačiau tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimai, kaip socialinis reiškinys, turi savo specifiką laiko, vietos ir priežasčių prasme, todėl šią nusikalstamumo rūšį kriminologiniu požiūriu tikslingiau nagrinėti atskirai.

Tokiu keliu nuėjo ir tarptautinė teisė, reglamentuojanti kovą su teroristinėmis veikomis. Pavyzdžiui, Europos Sąjungoje priimto rėminio sprendimo (Framework Decision) „Dėl kovos su terorizmu“ [1] preambulėje rašoma: „Šis sprendimas nereglamentuoja ginkluotų konfliktų metu atliekamų ginkluotųjų pajėgų veiksmų, kuriuos reglamentuoja tarptautinė humanitarinė teisė, kaip šie terminai apibrėžiami pagal tą teisę, ir valstybės ginkluotųjų pajėgų veiksmų joms atliekant savo oficialias pareigas tiek, kiek tuos veiksmus reglamentuoja kitos tarptautinės teisės normos“.

Tarptautinės konvencijos dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais [8] preambulėje taip pat įtvirtinama, kad valstybių karinių pajėgų veiklą reglamentuoja tarptautinės teisės normos, nepriklausančios šios konvencijos taikymo sričiai, o šios konvencijos netaikymas tam tikriems veiksams neatleidžia nuo atsakomybės už kitus neteisėtus veiksmus arba nepadaro jų teisėtais bei netrukdo persekioti pagal kitus teisės aktus.

Nusikaltimų žmoniškumui srityje tikslinga paanalizuoti teroristinių veikų ir genocido nusikaltimų santykį. 1948 m. Jungtinių Tautų konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“ [10] antrajame straipsnyje šis nusikaltimas apibrėžiamas taip: „genocidu laikoma toliau išvardyta veika, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent:

- a) tos grupės narių žudymas;

- b) rimtų fizinių ar psichikos sužalojimų darymas tos grupės nariams;
- c) tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį;
- d) priemonių, kuriomis siekiama riboti tai grupei priklausančių žmonių gimstamumą, panaudojimas;
- e) prievartinis vienos tokios grupės vaikų perdavimas kitai.

Genocido nusikaltimų, kaip ir teroristinės veikos, požymis yra smurtas, tačiau jis nukreiptas ne prieš bet kokius nekaltus žmones, o tik prieš nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę asmenų grupę. Savaiame suprantama, kad genocido nusikaltimai remiasi ideologija: rasistine, nacionalistine, ekspansine, religijos pagrindu sukurta ar panašia ideologija, kurios tikslas – visiškai arba iš dalies sunaikinti tokią grupę. Taigi genocido nusikaltimai yra siauresnė sąvoka už teroristinius nusikaltimus tiek motyvo, tiek objekto prasme.

SSRS vykdytas masinis žmonių naikinimas buvo paremtas ekstremistine komunistine ideologija. Jis buvo nukreiptas prieš visus gyventojus, kurie buvo nelojalūs arba galėjo būti nelojalūs sovietiniam režimui, dažniausiai neišskiriant nei tautinio, nei etninio, nei religinio, nei rasinio požymių. Todėl galima teigti, kad SSRS daugeliu atvejų vykdė ne genocido, o teroristinius nusikaltimus.

Ideologiniai teroristinių veikų motyvai

Nagrinėjant teroristinių veikų objektą, jau minėjome, kad teroristų tikslai gali būti labai įvairūs: paskleisti baimę, paveikti vyriausybę, skleisti ideologiją ir kiti. Todėl teroristines veikas apibrėžti vien pagal tikslą būtų labai sudėtinga, nors dalis tyrinėtojų tai bando padaryti. Pavyzdžiui, profesorė S. Tiefenbrun rašo, kad teroristinės veikos gali būti vykdomos politiniais, kariniais, etniniais, ideologiniais arba religiniais tikslais [6].

Čia painiojami tikslai ir motyvai. Tikslai gali būti ir politiniai, ir kariniai, ir etniniai ir religiniai ir bet kokie kitokie. O motyvai – tik ideologiniai. Iš teroristinės ideologijos plaukia teroristų tikslai. Būtent ideologija yra terorizmo sąvokos išeities taškas. Pati ideologija nėra neigiamai vertintinas reiškinys, tačiau jeigu ji pateisina arba propaguoja nekaltų žmonių žudymą – tai jau teroristinė ideologija, ir ji smerktina.

Kai kurie autoriai bando teroristines veikas išskirti pagal jų apibendrintą tikslą – tikslą įbauginti. Pavyzdžiui, Sindi S. Combs teroristines veikas apibrėžia kaip „karo ir teatro sintezę, politiniais motyvais vykdomą labiausiai smerkiamo smurto prieš nekaltas aukas dramatinę auditorijos akyse, stengiantis sukurti baimės atmosferą“ [17, p. 10]. Šis požymis svarbus, tačiau teroristai retai kada savo galutiniu tikslu laiko įbauginimą – tai dažniau yra priemonė tikslui pasiekti arba tarpinis tikslas. Baimė dažnai lydi kiekvieną smurto aktą. Nepaisant to, kad baimė paprastame kriminaliniame nusikaltime yra ne priežastis, o pasekmė, šis požymis vargu ar leis atskirti teroristines veikas nuo kitų kriminalinių veikų, tokių kaip plėšimas, grasinimas nužudyti ar net išžaginimas.

Manytume, kad nagrinėjant teroristinių veikų sąvoką išskirtinį dėmesį reikėtų skirti motyvams, nes būtent ideologinis motyvas yra būtinas teroristinių veikų požymis.

Teroristinės veikos visada turi ideologinį pagrindą. Kitaip – jos ne teroristinės, o paprastos kriminalinės veikos. Teroristinė ideologija gali būti kuriama panaudojant kairįjį arba dešinįjį radikalizmą, nacionalizmą, antiglobalizmą, religijas. Teroristinių pažiūrų ideologai taip iškreipia pasirinktąją mąstymo arba tikėjimo kryptį, kad ja pateisina smurtą prieš niekuo dėtus žmones. Bet kokia racionali mąstymo sistema nepateisins nekaltų žmonių žudymo ar kitokių iracionalių smurtinių veiksmų. Todėl teroristinės ideologijos turi daugiau fanatizmo, o ne racionalumo bruožų.

Labai atsargiai reikėtų vertinti religija pagrįstas teroristines ideologijas. Kai kurie autoriai labai nekorektiškai religiją įvardija kaip vieną teroristinių veikų motyvų. Suprantama, kad religija taip pat yra ideologija, tačiau nė viena pasaulinė religija nenurodo tikintiesiems žudyti nekaltų žmonių. Negalima nuneigti to, kad teroristinės ideologijos kuriamos pasinaudojant ir religijos dogmomis, tačiau jos vis tiek lieka tik teroristinės ideologijos ir jų negalima tapatinti su pasaulinėmis religijomis. Krikščionybės pagrindu irgi buvo sukurta ideologija, numatanti

jos sekėjams pareigą skleisti krikščionybę visame pasaulyje ir naikinti žmones, atsisakančius tapti krikščionimis. Remiantis šia ideologija buvo skelbiami kryžiaus žygiai, kurie niekuo nesiskiria nuo šventųjų karų, skelbiamų radikalios fundamentalizmo ideologijos, sukurtos islamo pagrindu.

Teroristinių ideologijų tapatinimas su religija yra labai pavojingas reiškinys. Jis gali stipriai supriešinti pasaulio tautas ir turėti globaliai neigiamų pasekmių – izoliacijos ir destabilizacijos. Šių tikslų dažnai ir siekia teroristinių pažiūrų ideologai. Galima daryti prielaidą, kad pasaulinis destabilizavimas ir izoliacija yra ypač naudinga Al-Qaidos teroristiniam tinklui, kurio pagrindines pajamas šiuo metu sudaro pelnas iš tarptautinės prekybos narkotikais. Pavyzdžiui, 2003 m. gruodžio 20 d. Persijos įlankoje buvo sulaikytas laivas su beveik 2 tonomis hašišo, priklausiusio šiam teroristiniam tinklui [27].

Ideologiniai motyvai teroristines veikas atriboja nuo paprastų kriminalinių veikų. Kartu šis požymis yra gana problemiškas, nes teroristinė ideologija pateisina pačią teroristinę veiką. Visuotinai žinoma formulė: „vienam – teroristas, kitam – kovotojas už laisvę“. Ir tai labai kontroversiška. Pavyzdžiui, ieškomiausiu teroristu paskelbtą Osamą bin Ladeną 1979 m. sovietų invazijos į Afganistaną metu rėmė pačios Jungtinės Amerikos Valstijos kaip kovotoją už nepriklausomybę [15].

Dažniausiai vienokius ar kitokius veiksmus teroristiniais įvardija valstybė arba asmenys (jų grupės), kurie tampa smurtinių atakų objektais. Tokių veiksmų pripažinimas teroristiniais reiškia, kad ši valstybė ar asmenys savo oponentus laiko nusikaltėliais bei nepalaiko jų ideologijos. J. V. Whitbeck'as netgi pateikia tokiu pagrindu suformuluotą teroristinių veikų apibrėžimą: „smurtas, kurio aš nepalaikau“ [22].

Ar veika pripažįstama teroristine, gali priklausyti nuo vertintojo moralės. Teroru gali būti apkaltinti ir politiniai oponentai, jei bent vienas jų panaudojo smurtą savo tikslams pasiekti. Didžiausią potencialą tapti teroristinių veikų vykdytojais turi kovotojai už nepriklausomybę, autonomiją ir kitokių politinio pobūdžio sprendimų šalininkai.

Įvardidama savo oponentų veiksmus teroristiniais, valstybė ar asmenų grupė deklaruoja savo teisę su jais kovoti, taip pat ir prievartos metodais, kurie lydimi smurto.

Pradėjus kovą su tokiais teroristais tuoj pat vyksta grįžtamasis procesas: apkaltintieji terorizmu, remdamiesi savo ideologija, terorizmu pavadina valstybės arba kitų asmenų vykdomą prievartą prieš juos. Ir tai vėlgi yra suprantama, nes dabar jau valstybė ar nukentėjusioji šalis vykdo smurtą, kuris irgi turi ideologinių motyvų. Valstybės ar nukentėjusiosios šalies veiksmus prieš teroristines veikas įvardijus teroristinėmis veikomis, pasekmės tos pačios: kovotojų požiūriu, prieš juos kovojančių asmenų veiksmai tampa neteisėti, prieštaraujantys jų ideologijai, ir tai reiškia, kad prieš tokius veiksmus, o kartu ir su tokia valstybe, būtina kovoti bet kokiomis priemonėmis, taip pat ir smurtinėmis.

Šis procesas virsta tarsi uždaru ratu – teroristinių veikų metu žūvant nekaltiems žmonėms, konfliktas dar labiau gilėja.

Suformuluoti vieną teroristinių veikų sąvoką trukdo ne vien pavienių asmenų ar jų grupių ideologiniai motyvai, bet ir tai, kad vieną ar kitą teroristinę ideologiją vis dar remia atskiros valstybės. Todėl iki šiol Izraelis terorizmo rėmimu kaltina Palestiną, Palestina – Izraelį, Azerbaidžanas – Armėniją, Armėnija – Azerbaidžaną, Rusija – Čėčėniją, Čėčėnija – Rusiją. Tokia padėtis verčia plėtoti tarptautinį dialogą dėl terorizmo sampratos, taip pat pervertinti žmogiškąsias vertybes, siekti vienodo jų supratimo ir traktavimo.

Šia prasme bene plačiausiai tarptautiniu mastu tebediskutuojamas klausimas, ar gali būti pateisinami teroristiniai kovos už nepriklausomybę arba kovos su priespauda būdai.

Iš pirmo žvilgsnio atrodo visai logiška manyti, kad neteisėtą okupaciją vykdančios valstybės tauta yra atsakinga už savo atstovus, vykdančius agresiją prieš kitą tautą. Pasauliniu mastu pripažintos teisės į gynybą ir teisės į tautos apsisprendimą. Šioje situacijoje jos kertasi su fundamentaliomis žmogaus teisėmis, kurių pagrindinė yra teisė į gyvybę.

Vis dėlto manytume, kad tokiu atveju reikėtų vadovautis teisės principu, kuris teigia, kad neteisė negali sukurti teisės. Todėl teroristinės veikos nepateisinamos net kovojant už nepriklausomybę.

Konstruojant teroristinių veikų sąvoką būtina aiškiai apibrėžti moralinius kriterijus. Tik aiškiai suvokdami, kas yra gėris, kas – ne ir kuris gėris yra didesnis, kuris – mažesnis, galime kalbėti apie teroristinių veikų sąvoką. Tai yra pagrindinis išeities taškas. Žmogiškumo požiūriu nekalto žmogaus gyvybė yra pats svarbiausias gėris. Todėl nekalto žmogaus žudyti negalima dėl jokių motyvų ir dėl jokių tikslų. Austrų profesorius H. Kiochleris šią situaciją apibūdino taip: „net ir toks tikslas (nepriklausomybė) nepateisina bet kokių priemonių (niekuo dėtų žmonių žudymo)“ [23]. Jei prieš tautą vykdoma agresija, būtina kovoti būtent su agresiją tiesiogiai vykdančiais asmenimis, o ne su nekaltais tokią politiką vykdančios valstybės gyventojais. Nepriklausomybės siekis, kaip ideologija, yra vertintinas pozityviai, tačiau ji negali būti vykdoma netinkamais būdais – žudant nekaltus žmones.

Beje, tokį sprendimą numato ir Pirmojo 1949 m. Ženevos konvencijas papildančio protokolo 51 straipsnis, kuris net karo metu draudžia smurto aktus, nukreiptus prieš civilius gyventojus [11].

Tokiu keliu nuėjo ir praktika: JAV keletą čečėniškųjų organizacijų pripažino teroristinėmis, nepaisant to, kad Rusija vykdo Čečėnijos okupaciją [28].

Dar vienas probleminis klausimas, kuris kilo nagrinėjant teroristinių veikų vietas ir laiko problematiką ankstesnėje šio straipsnio dalyje, susijęs su valstybės dalyvavimu teroristinėse veikose. Ar teroristinių veikų subjektu gali būti valstybė, jos įgalios institucijos ir pareigūnai?

Mūsų nuomone, naudoti smurtą prieš nekaltus asmenis niekas neturi teisės – taip pat ir valstybė. Šią nuomonę išreiškė ir Jungtinių Tautų Organizacija 1994 m. Generalinės Aasamblijos deklaracijos „Dėl priemonių tarptautinio terorizmo eliminavimui“ [9] I dalies 1 punkte teigdama: „Valstybės narės ir Jungtinės Tautos atsakingai ir nedviprasmiškai smerkia kaip nepateisinamus ir nusikalstamus teroro aktus, metodus ir taktiką, nežiūrint kur ir nežiūrint kas juos vykdo (...)“.

Tačiau pasaulinė praktika kartais nueina kitu keliu. Pavyzdžiui, JAV Valstybės departamentas teroristines veikas apibrėžia taip: „terorizmas – tai tam tikrų grupių arba nelegalių agentų tyčinis, politiškai motyvuotas smurtas, nukreiptas prieš taikius asmenis, kuriuo paprastai siekiama paveikti auditoriją“ [26]. Komentuodamas šią sąvoką buvęs Centrinės žvalgybos valdybos Kontrterorizmo centro viršininko pavaduotojas P. Pillaras teigė, kad terorizmą gali vykdyti tik tam tikros grupės – ne valstybės armija [26].

Antrasis teisėje taikomas valstybės eliminavimo iš teroristinių veikų subjektų būdas yra tik neteisėtų veiksmų teroristine veika pripažinimas. Pavyzdžiui, JAV federalinių taisyklių kodekse (*Code of Federal Regulations, Section 0.85*) [29] teroristinės veikos apibrėžtos kaip neteisėtas jėgos ar smurto naudojimas prieš asmenis arba nuosavybę, vykdomas politiniais arba socialiniais tikslais, siekiant įbauginti civilius gyventojus ar priversti vyriausybę vykdyti teroristų reikalavimus. Čia žodis „neteisėtas“ turi tam tikro saugiklio funkciją. Jis gali reikšti, kad jei valstybė legalizuoja savo vykdomą smurtą prieš nekaltus žmones ideologiniais motyvais, tokio smurto negalima laikyti teroristine veika.

Tačiau istorijoje apstu valstybės vykdomų teroristinių veikų faktų, kurie savo žiaurumu pralenkia paprastų teroristinių organizacijų vykdomą terorą. Didžiausio masto teroristinės veikos buvo vykdomos SSRS Josifo Stalino laikais ir Vokietijoje Adolfo Hitlerio laikais. Šie režimai išžudė dešimtis milijonų nekaltų gyventojų, priversdami bijoti ir paklusti ištisas tautas.

Valstybės vykdomos teroristinės veikos plačiai žinomos ir kitose valstybėse. Pavyzdžiui, per 25 Indonezijos represijų Rytų Timore metus buvo išžudyta daugiau kaip 200 000 žmonių, tai yra ketvirtis visų gyventojų. 1975–1978 m. laikotarpiu Pol Poto režimas išžudė mažiausiai 200 000 Kambodžos gyventojų, dar apie 1,5 milijono žuvo nuo ligų, bado ir nepakeliamo darbo [21, p. 69].

Tokie faktai nepateisina valstybės eliminavimo iš teroristinių veikų subjektų. Kitas klausimas, kaip kovoti su valstybėmis, vykdančiomis tokias teroristines veikas: tarptautinėmis sankcijomis, kurios vienaip ar kitaip paveikia ir nekaltus gyventojus, ar teikiant karinę pagalbą, kaip tai buvo padaryta Irake ir Afganistane.

Apibendrinant šiame darbe atliktą teroristinių veikų požymių analizę galima teigti, kad teroristinės veikos – tai ideologiniais motyvais vykdomas smurtas prieš nekaltus žmones.

Tokia sąvoka apima visus būtinus teroristinių veikų požymius ir neliečia su jomis nesusijusių reiškinių.

Taigi terorizmas kaip socialinis reiškinys – tai kategorija, apibūdinanti teroristinių veikų skaičių ir dinamiką, jas vykdančius asmenis ir organizacijas, tokių veikų priežastis ir padarinius.

Šiuo metu tarptautinėje teisėje taip pat jau yra daug bandymų suformuluoti mums aktualius teroristinių veikų apibrėžimus. Šie apibrėžimai skirtingai interpretuoja terorizmą, todėl juos taip pat būtina aptarti. Tarptautinė teisė taiko keturis pagrindinius teroristinių veikų sąvokos konstravimo būdus:

1. Įvardijant teroristines veikas;
2. Nurodant pagrindinius teroristinių veikų požymius;
3. Įvardijant teroristines organizacijas ir konkrečius asmenis – teroristus;
4. Derinant kelis išvardytus būdus.

Terorizmo sąvoka įvardijant teroristines veikas

1977 m. rengdama Europos konvenciją „Dėl kovos su terorizmu“ [30], Europos Taryba pirmą kartą tarptautiniu mastu pabandė teisiškai apibrėžti teroristines veikas. Taikytas pirmasis sąvokos konstravimo būdas – įvardijant tarptautinės teisės aktuose numatytas teroristines veikas.

Nagrinėjamoje konvencijoje teroristinėmis veikomis laikomi nusikaltimai:

- a) kuriuos numato Konvencija dėl kovos su oro piratavimu, pasirašyta 1970 m. gruodžio 16 d. Hagoje;
- b) kuriuos numato Konvencija dėl kovos su neteisėta veikla prieš civilinės aviacijos saugumą, pasirašyta 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje;
- c) sunkūs nusikaltimai, padaryti kėsinant į tarptautiniu mastu ginamų asmenų, tarp jų diplomatų, gyvybę, fizinę neliečiamybę ar laisvę;
- d) apimantys vaikų grobimą, įkaitų paėmimą ar neteisėtą laisvės apribojimą;
- e) kurių metu panaudojamos minos, granatos, raketos, automatiniai šaunamieji ginklai ar sprogstamieji paketai, jei jų panaudojimas kelia žmonėms pavojų;
- f) pasikėsinimas padaryti kurį nors iš anksčiau minėtų nusikaltimų arba bendrininkavimas padarant arba bandant padaryti tokį nusikaltimą.

2003 m. gegužės 15 d. Europos Taryba parengė protokolą, papildantį Europos konvenciją „Dėl kovos su terorizmu“ [6], kuriuo buvo išplėsta teroristinių veikų sąvoka papildant ją naujais tarptautinės teisės aktais apibrėžtais nusikaltimais, o būtent nusikaltimai, kuriuos numato:

- a) 1973 m. Konvencija dėl nusikaltimų prieš tarptautinę apsaugą turinčius asmenis, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos;
- b) 1979 m. Konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu;
- c) 1980 m. Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės apsaugos;
- d) 1971 m. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose, papildantis Konvenciją dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą;
- e) 1988 m. Konvencija dėl nelegalių veiksmų prieš jūrų navigacijos saugumą;
- f) 1988 m. Protokolas dėl kovos su neteisėtasis aktais prieš stacionarias platformas, esančias kontinentiniame šelfe;
- g) 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais;
- h) 1999 m. Konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu;
- i) pasikėsinimas padaryti šiuos nusikaltimus ar bendrininkavimas darant juos.

Europos konvencija „Dėl kovos su terorizmu“ yra tarptautinė sutartis, kurios tikslas – depolitizuoti teroristų baudžiamąjį persekiojimą. Ji nėra sukurta teroristinėms veikoms kriminalizuoti, todėl šių veikų sąvoka čia turi tikslinę paskirtį – apibrėžti jas taip, kaip teroristinės veikos bus suprantamos taikant šią konvenciją.

Teroristinėmis veikomis pripažįstant itin pavojingus nusikaltimus išryškėja tam tikri trūkumai – veikos pripažįstamos teroristinėmis tik pagal jų rimtumą arba pagal jų objektą. Visiškai neatsižvelgiama į veikų motyvus. Toks apibrėžimas reiškia, kad teroristinės veikos yra tapatinamos su paprasta kriminaline veika, ir pati teroristinių veikų sąvoka netenka nei teorinės, nei funkcinės prasmės. Be to, šis sąvokos konstravimo metodas turi ir kitą rimtą trūkumą – plėtojantis technologijoms, keičiasi ir teroristinių veikų formos – jos įgauna vis naują pavidalą, pradedant teroristinėmis veikomis elektroninėje erdvėje, baigiant nenusėjamomis keleivinių lėktuvų atakomis. Taip sukonstruota sąvoka greitai pasensta, neapima naujų teroristinių veikų formų ir tampa nefunkcionaliai.

Kita vertus, tokios teroristinių veikų apibrėžimo technikos panaudojimas jau 1977 m. leido Europos Tarybai išvengti nesibaigiančių diskusijų ir sukurti, kad ir ne idealų, bet visoms valstybėms narėms priimtina teroristinių veikų apibrėžimą.

Teroristinių veikų sąvoka nurodant teroristinių veikų bruožus

Antrasis teroristinių veikų sąvokos konstravimo būdas – nurodant pagrindinius šių veikų bruožus – buvo taikytas 1999 m. Europos Tarybos Parlamentinėje asamblėjoje priimant rekomendaciją Nr. 1426 „Europos demokratijų susirūpinimas dėl terorizmo“ [7]. Šioje rezoliucijoje pateiktas toks teroristinių veikų apibrėžimas: „tai bet koks nusikaltimas, padarytas panaudojant smurtą ar grasinimą smurtu prieš valstybę, jos institucijas, gyventojus ar specifinius individus, jeigu šį nusikaltimą padarė asmenys ar jų grupės, motyvuodami separatistiniais siekiais, ekstremistinės ideologijos koncepcijomis, fanatizmu arba iracionaliais ir subjektyviais faktoriais, siekė sukurti teroro klimatą tarp oficialios valdžios, tam tikrų individų, socialinių grupių ar bendrai visuomenėje“.

Ši sąvoka taip pat yra tikslinė – vartojama tik pačioje rezoliucijoje – politinio pobūdžio dokumente. Būtent todėl čia vartojamos tokios sunkiai teisės požiūriu paaiškinamos ir plačiai interpretuojamos sąvokos: „teroro klimatas“, „ekstremistinės ideologijos koncepcijos“, „fanatizmas arba iracionalūs ir subjektyvūs faktoriai“. Vien dėl tokios terminologijos šios teroristinių veikų sąvokos funkcionalumas abejotinas.

Įdomu tai, kad ši rezoliucija sukurta būtent po teroro aktų Rusijoje, kurie pačios Rusijos siejami su kovotojais už Čečėnijos nepriklausomybę. Tai lėmė ir rezoliucijoje išreikštos politinės valios novacija, kuri pabrėžė, kad teroristinės veikos smerkiamos net kovos už nepriklausomybę tikslais. Tokia suderinta politinė valia galėjo būti išreikšta tik Europos Tarybos valstybėse, kuriose separatistiniai judėjimai yra labai aktualūs (Ispanija, Didžioji Britanija, Prancūzija, Turkija, Rusija ir pan.).

Teroristinių veikų sąvoka įvardijant teroristines organizacijas ir konkrečius asmenis – teroristus

Trečiasis teroristinių veikų sąvokos konstravimo būdas – teroristų ir teroristinių organizacijų įvardijimas. Toks būdas taikytas Europos Sąjungos bendrojoje pozicijoje 2001/931/CFSP „Dėl specifinių priemonių taikymo kovoje su terorizmu“ [2]. Šioje bendrojoje pozicijoje yra pateiktas sąrašas teroristinių organizacijų ir teroristais laikomų asmenų, kurių turtas turi būti įšaldomas. Toks teroristinių veikų apibrėžimo būdas irgi turi nepastovumo požymį, kadangi pačios teroristinės organizacijos nėra pastovios. Laikui bėgant jos keičia pavadinimus, organizacinę struktūrą, vadovus, susijungia ar išsiskiria, tačiau esmė lieka ta pati – jos vykdo teroristines veikas. Kaip ir teroristinių veikų išvardijimo metodas, šis sąvokos konstravimo būdas greitai pasensta ir praranda savo vertę.

Beje, aptariama problema yra numatyta ir nagrinėjamoje Europos Sąjungos bendrojoje pozicijoje, nes joje yra normos, numatančios būtinybę revizuoti pateikiamą teroristų ir teroristinių organizacijų sąrašą mažiausiai kas pusę metų. Šiuo metu padaryti jau devyni sąrašo pakeitimai.

Kita tokio apibrėžimo problema yra ta, kad teroristų ir teroristinių organizacijų sąrašas sudaromas vadovaujantis neaiškiais kriterijais – dažniausiai remiamasi operatyvine informacija, ir tai kelia abejonų dėl jo pagrįstumo ir naudojimo teisme galimybę.

Mišrus teroristinių veikų sąvokos konstravimo būdas

Mišriosios technikos pavyzdys galėtų būti 2002 m. birželio 13 d. Europos Sąjungos bendrajame sprendime (*Framework Decision*) „Dėl kovos su terorizmu“ [1] pateikta terorizmo sąvoka. Čia teroristinėmis laikomos veikos įvardijamos ir nurodomi teroristinių veikų požymiai.

Sprendime įvardijamos tokios teroristinės veikos:

1. pasikėsinimai į asmens gyvybę, galintys būti mirties priežastimi;
2. pasikėsinimai į asmens fizinę neliečiamybę;
3. žmogaus pagrobimas ar laikymas įkaitu;
4. didelis vyriausybės ar viešojo pastato, transporto sistemos, infrastruktūros įrenginio, įskaitant informacinę sistemą, nuolatinės platformos kontinentiniame šelfe, viešosios valdos ar privataus turto naikinimas, keliantis pavojų žmonių gyvybei arba galintis padaryti didelių ekonominių nuostolių;
5. orlaivių, laivų ar kitų viešojo ar krovinių transporto priemonių užgrobimas;
6. ginklų, sprogmenų arba branduolinio, biologinio ar cheminio ginklo gaminimas, laikymas, įgijimas, gabenimas, tiekimas ar naudojimas, taip pat biologinio ar cheminio ginklo moksliniai tyrimai ir kūrimas;
7. pavojingų medžiagų paskleidimas arba gaisrų, potvynių ar sprogimų, keliančių pavojų žmonių gyvybei, sukėlimas;
8. vandens, elektros ar kurių nors kitų pagrindinių gamtos išteklių tiekimo trukdymas ar trikdydas, keliantis pavojų žmonių gyvybei;
9. grasinimas padaryti išvardytas veikas.

Sprendime taip pat nurodomi požymiai, kuriems esant, paminėtos veikos laikomos teroristinėmis:

1. šios veikos padarytos tyčia;
2. šios veikos gali padaryti didelės žalos šaliai ar tarptautinei organizacijai;
3. šiomis veikomis siekiama:
  - rimtai įbauginti gyventojus arba
  - priversti vyriausybę ar tarptautinę organizaciją atlikti kokį veiksmą arba susilaikyti nuo veiksmo, arba
  - rimtai destabilizuoti ar sunaikinti pagrindinius politinius, konstitucinius, ekonominius ar socialinius šalies darinius ar tarptautinę organizaciją.

Šio bendrojo sprendimo projektas sukėlė daug diskusijų. Pavyzdžiui, 2001 m. gruodžio 3 d. daugiau kaip 200 teisininkų iš beveik visų Europos Sąjungos valstybių kreipėsi į Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos vyriausybę siūlydami atsisakyti sprendimo įteisinti projekte siūlytos visą apimančios teroristinių veikų definicijos. Teisininkai konstatavo: „Vieną kartą įteisintas toks antiteroristinis reglamentavimas taps tikra karine mašina, nukreipta prieš fundamentalias demokratines laisves“ [20]. Tiesioginės demokratijos ribojimo motyvais ypač buvo kritikuojama nuostata, kad teroristine veika laikomas „didelis vyriausybės ar viešojo pastato, transporto sistemos, infrastruktūros įrenginio, įskaitant informacinę sistemą, viešosios valdos ar privataus turto naikinimas, galintis padaryti didelių ekonominių nuostolių“. Toks apibrėžimas gali sudaryti prielaidas taikius politinio pobūdžio protestus ir demonstracijas pripažinti teroristinėmis veikomis. Vien protestuotojų pavadinimas teroristais stipriai sumenkintų jų keliamus reikalavimus ir kenktų demokratiniams procesams, nekaltant jau apie už teroristines veikas numatytas griežtas sankcijas.

Įdomu tai, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje nėra terorizmo sąvokos, o nusikalstamos veikos, kurios galėtų būti pripažintos teroristinėmis, nėra suderintos su aptariamu Europos Sąjungos sprendimu, nors šis sprendimas yra privalomas organizacijos narėms.

Išvados

Apibendrinant galima daryti tokias išvadas:

1. Straipsnyje atlikta analizė leidžia tvirtinti, kad moksliniu požiūriu suformuluoti visuotinai priimtina teroristinių veikų, o kartu ir terorizmo sąvoką yra įmanoma. Tai įmanoma padaryti ir tarptautinėje teisėje. Vienodai suprantamai ir visuotinei sąvokai suformuluoti trūksta tik visų valstybių, visų tautų ir visų žmonių grupių politinės valios. Tam reikia atsisakyti ekspansinių ar dominavimo ambicijų, agresijos, tiek vidaus, tiek tarptautinius konfliktus spręsti išimtinai taikaus dialogo būdu, o svarbiausia – pripažinti, kad bet koks smurtas prieš nekaltą žmogų yra neleistinas ir nepateisinamas jokiais aplinkybėmis. Tai ne tik leistų apibrėžti terorizmą ir palengvinti tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su šiuo reiškiniu, bet ir panaikintų pagrindines terorizmo prielaidas.

2. Ideologijos elemento buvimas teroristinių veikų sąvokoje reiškia paties terorizmo kontraversiškumą ir paaiškina vienos nuomonės dėl jo vertinimo nebuvimą. Viena ideologija gali pateisinti tą patį teroro aktą, kita – smerkti. Pasaulinėje politikoje dažnai imama net spekuliuoti žodžiu „terorizmas“ norint pateisinti savo veiksmus arba pasmerkti priešininkus.

3. Šiuo metu tarptautinėje teisėje taip pat jau yra daug bandymų suformuluoti mums aktuales teroristinių veikų apibrėžimus. Tarptautinė teisė taiko keturis pagrindinius teroristinių veikų sąvokos konstravimo būdus:

- a. įvardijant teroristines veikas;
- b. nurodant pagrindinius teroristinių veikų požymius;
- c. įvardijant teroristines organizacijas ir konkrečius asmenis – teroristus;
- d. derinant kelis išvardytus būdus.

4. Terorizmas – tai socialinis reiškinys, apibūdinantis teroristinių veikų skaičių ir dinamiką, jas vykdančius asmenis ir organizacijas, tokių veikų priežastis ir pasekmes.

Teroristinės veikos – tai nusikalstamos veikos, kurias apibrėžia trys būtini elementai:

- a. smurtas;
- b. smurto dalykas – nekalti gyventojai;
- c. smurtas vykdomas ideologiniais motyvais.

LITERATŪRA

1. **Council** Framework Decision on Combating Terrorism. Official Journal L 164, 22/06/2002.
2. **Council** Common Position of 27 December 2001 on the application of specific measures to combat terrorism. Official Journal L344, 28/12/2001.
3. **Guidelines** on Human Rights and the Fight against Terrorism. Council of Europe Publishing, September 2002.
4. **International** Instruments related to the Prevention and Suppression of International Terrorism. – New York, 2001.
5. **Lietuvos Respublikos** baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89–2741.
6. **Protocol** amending the European Convention on the Suppression of Terrorism. Strasbourg, 15.V.2003. European Treaty Series - No. 190.
7. **Recommendation** 1426 (1999) European democracies facing up to terrorism. Official Gazette of the Council of Europe - September 1999.
8. **Tarptautinė** konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais // Valstybės žinios. 2004. Nr. 36–1184.
9. **United Nations** General Assembly, A/RES/49/60, 84th plenary meeting, 9 December 1994. Measures to eliminate international terrorism.
10. **Jungtinių Tautų** konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 23–855. 2002. Nr. 24 (atitaisymas).
11. **1949 m. rugpjūčio 12 d.** Ženevos konvencijų papildomas protokolai „Dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (I protokolai) // Valstybės žinios. 2000. Nr. 63–1909.

12. **1949 m. rugpjūčio 12 d.** Ženevos konvencijų papildomas protokolai „Dėl netarptautinių ginkluotų konfliktų aukų apsaugos (II protokolai)“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 63–1910.
13. **Europos** konvencija „Dėl kovos su terorizmu“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 7–116.
14. **Garrison A. H.** Terrorism: the Nature of its History. Criminal Justice Studies. 2003. Vol. 16 (1).
15. **Ruby. Ch. L.** The Definition of Terrorism. 2004-01-25, <http://www.blackwellpublishing.com/content/BPL/Images/Journal-Samples/asap1529-7489~2~1~021%5C021.pdf>.
16. **Townshend Ch.** Terrorism: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2002.
17. **Cindy C. Combs.** Terrorism in the Twenty – First Century. Third Edition. University of North Carolina. – Charlotte Upper Saddle River, New Jersey, 07458.
18. **Sterling C.** The Terror. – Network, 1982
19. **History** of Indian Hill. Potter Stewart Remembered. 2004-01-12, <http://www.indianhill.org/History/Pp1011.htm>
20. **Benner J.** Who EY Calling a Terrorist? 2004-01-09, <http://www.wired.com/news/print/0,1294,48807,00.html>
21. **Barker J.** The No-Nonsense Guide to Terrorism. – Oxford. 2003
22. **Whitbeck J. V.** „Terrorism“: The word itself is dangerous. The Daily Star; Fri, 07 Dec 2001.
23. **Santos. S. M.** Terrorism: Towards a Legal Definition. 2004-01-29, <http://www.yonip.com/main/articles/terrorism.html>
24. **Tiefenbrun S.** A Semiotic Approach to Legal Definition of Terrorism. 2004-01-12, http://www.nsulaw.nova.edu/studentaffairs/student_organizations/ILSAJournal/9-2/Tiefenbrun.pdf.
25. **United Nations Office on Drugs and Crime.** Definitions of Terrorism. 2003-11-26, http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.html.
26. **Terrorism: Questions & Answers.** Council on Foreign Relations. Terrorism: An Introduction. 2004-01-08, <http://www.terrorismanswers.com/terrorism/introduction.html>
27. **Kelley M.** Seized boat links al-Qaida, drugs, LJWorld.com. 2004-01-12, <http://www.ljworld.com/section/archive/story/155612>
28. **Press Statement** Richard Boucher, Spokesman. – Washington, DC February 28, 2003. Terrorist Designation Under Executive Order 13224 Islamic International Brigade, Special Purpose Islamic Regiment, and Riyadus Salikhin Reconnaissance and Sabotage Battalion of Chechen Martyrs, 2003-12-27, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2003/18067.htm>
29. **Terrorism Files Org.** Definition of terrorism. 2004-01-09, <http://www.terrorismfiles.org/encyclopedia/terrorism.html>
30. **Europos** konvencija „Dėl kovos su terorizmu“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 7–116.

The Definition of Terrorism

Doctoral Candidate Arūnas Paukštė

Mykolas Romeris University

Keywords: terrorism, criminology, prevention, definition.

SUMMARY

The subject of this article is the analysis of terrorism, to show point and indications of this phenomenon, to determine the definition of terrorism.

At first the author delimits definitions of terror, terrorist offences and terrorism. The conclusion tells that terrorism is a social phenomenon of new actuality, which is an object of criminological study. Terrorism can be described as completeness of terrorist offences in a limited space of time and territory.

An analysis of terrorism is possible only after clear definition of terrorist offences. That's why in this study there is plenty wide description of features of terrorist offences. The

conclusion says that terrorist offences are kinds of criminal offences, with these necessary characteristics:

- 1) violence;*
- 2) subject of violence - innocent people;*
- 3) violence underway ideological motivation.*

Further in this article theoretical and practical problems are highlighted for reaching consensus of definition of terrorist offences and terrorism also.

Overviewed efforts to define terrorism in international law. There are four types of construction of definition of terrorism in this area:

- 1) by naming terrorist offences;*
- 2) by pointing the main features of terrorist offences;*
- 3) by naming terrorist organizations and exact persons – terrorists.*
- 4) by using few of these types of construction.*

The conclusion says that these types of construction aren't flawless, but just the fact of their existence is a plenty good gain, because of the ideological notion of terrorism.

This study should help to understand terrorism, to differentiate terrorist offences from criminal ones and from another phenomenon. This article should be a background for further studies of possible measures in fighting terrorism and terrorism prevention.

